

Kader 2: 'Ausdruck' in het zingen (zie notenvoorbeeld uit Lohengrin van Wagner)

Van het begin van de 2^e Scene uit de 3^e Akte uit de Opera Lohengrin ("Athmest du nicht mit mir die süßen Duft?) van Richard Wagner heb ik vier opnames gekozen, gezongen door: Paul Frey (Bayreuth 1990), Max Lorenz (1928), Klaus Florian Vogt (Bayreuth 2011) en Fernando de Lucia (Milaan, 1905; gezongen in het Italiaans, met pianobegeleiding omdat in die tijd een groot orkest technisch nauwelijks op te nemen was).

Los van de kwaliteit van de opnames zijn er muzikaal grote verschillen. Het verschil tussen De Lucia en de uitvoering van Max Lorenz is te vergelijken met het verschil in opvatting over frasering en articulatie tussen Riemann en Keller (zie volgende aflevering).

Het contrast is het grootst tussen die van Vogt en De Lucia.

Weliswaar zijn er verschillen tussen hen in zangtechniek, maar dat is niet het fundament, dat is een afgeleide. Het belangrijkste verschil ligt op het terrein van het complex: ritme, versus belang van het metrum, versus de doorgaande beweging en de ruimte die de toon hierin krijgt. In de 1990- en 2011- uitvoering is de cadans van het metrum duidelijk aanwezig; die cadans is als het ware leidraad of zelfs houvast, waar expressieve middelen zich aan aanpassen; het is veelal een expressief-maken van een beweging waarbij geen ruimte is voor de expressieve zelfstandige toon. Bij De Lucia is veeleer een gaan van de ene toon naar de ander waarbij beklemtoning ontstaat vanuit dynamiek en agogiek; het metrum is hier minder dwingend. De beweging is veeleer er een van weten dat een toon gemaakt zal worden; al naar gelang de gewenste uitdrukking wordt een kleuring gegeven door het uitstellen van de toon (en de tekst). Dit bouwen van de enkele toon en het uitstellen van de volgende, roept grote krachten op, zorgt voor expressiviteit en zet het metrum als element dat zorg draagt voor een continue doorgaande beweging, onder druk.

Het op deze wijze minder belangrijk achten van het metrum en de ruimte die daardoor ontstaat te gebruiken voor expressieve doeleinden is terug te vinden in audio-opnames en in publicaties (waaronder die van Hugo Riemann) rond 1900.